

Johan Cullberg

Psykiater och författare, dog den 14 juni, 88 år gammal.

UNDER LÄKARUTBILDNINGEN DRABBADES

Johan Cullberg av ett omskakade möte med psykiatrin. Hans äldre bror, konstnären Erland Cullberg, insjuknade i schizofreni och hamnade på Beckomberga sjukhus. Det var 1950-tal och man använde ofta stark medicinering i försöken att lindra psykiskt lidande. I olyckliga fall kunde patienter som var ställda under vård utsättas för en brutal hantering. Det var inte på grund av broderns sjukdom som Johan blev psykiater, men säkert väcktes en längtan hos honom att förändra de missförhållanden inom vården som han i egenskap av anhörig kom obehagligt nära.

Som ung idealist arbetade Johan Cullberg under andra halvan av sjuttio-talet med det så kallade Nackaprojektet, som syftade till att erbjuda en tillgänglig, psykoterapeutiskt orienterad psykiatri

med så få slutenvårdsplatser som möjligt. Projektets banbrytande tankar påverkade synen på den psykiatriska vården under lång tid. Erfarenheterna därifrån tog Cullberg med sig in i sin forskning, men omsatte dem även i pedagogiska böcker som har engagerat människor långt utanför medicinska kretsar. I böckerna *Kris och utveckling* från 1975 och *Dynamisk psykiatri* från 1984 låter han läsaren njuta av hans suveräna handlag med det svenska språket. Detsamma gäller för hans memoarer *Mitt psykiatriska liv* från 2007. Varje mening tycks tillkommen utan ansträngning, stilen är klar och ren. Man undrar hur han bar sig åt.

GENOM LITTERATUREN blev Johan och jag med tiden vänner. Han var en exemplarisk läsare, som undersökte skapandets villkor för några av den svenska litteraturens

stora författare. Hans kanske mest kända studie heter *Skaparkriser. Om Strindbergs Inferno och Dagermans* från 1992. Där studerade han de perioder av skrivkramp som drabbade de båda författarna; medan Strindberg lyfte sig ur läsningen för att åter börja arbeta, gick Dagermans skrivande i kvav och han valde att avsluta sitt liv. Johan skrev också om Gustaf Fröding och Hjalmar Söderberg. Även konsten intresserade honom, i synnerhet den så kallade sjukdomskonst som penslades fram av Ernst Josephson och Carl Fredrik Hill.

Stort engagemang ägnade han åt Gunnar Ekelöf, i vars oroliga liv hans läsningar tog sin utgångspunkt. När han arbetade med en monografi bistod jag honom med en del Ekelöfmaterial som jag råkade ha tillgång till. Under arbetet komplicerades bilden av författaren, och vi pratade om att det var som att böka i en kompost: vänder och syresätter man den kommer alltid något nytt i dagen. Så kom boken också att heta *En diktares kompost* när den gavs ut 2012. Året därpå gjorde vi tillsammans med en grupp Ekelöfläsare en resa i författarens fotspår. Vi upplevde det bysantinska arvet i Istanbul, med Vlachernepalatset och ärkeängeln i Hagia Sofia. Vi fortsatte till Artemistemplet i Sardinien. När vi en stekhet dag stapplade omkring bland resterna av det väldiga Celsusbiblioteket i Efesos kom samtalen att handla om Paulus brev. I skuggan av kolonnerna väcktes drömmen om en resa i apostelns fotspår, men det stannade vid ritbordet. Med Johan Cullberg kunde man drömma och resa fritt.

TILL HANS MÅNGA GODA SIDOR hörde att han var exceptionellt vänskapsbegåvad. I hans närhet var det lätt att bli upprymd, eftersom han gav sin omgivning en känsla av att allt är möjligt – utom det omöjliga. Just det omöjliga i livet gällde det att få korn på, och sedan lämna därhän. I sällskap med psykiatern Christoffer Rahm brukade vi ha långa livskonferenser där vi odlade vårt väsentlighetssinne och talade om den så kallade själen.

Vi åt middagar, drack vin och läste högt ur framletade böcker. Sällan var vi eniga, ännu mera sällan oeniga. Tack vare ålderskillnaden utvecklades samtalen till de mest vindlande jag haft. Johan Cullberg var fyrtio år äldre än jag, och efter ett långt liv i psykiatrin och litteraturens tjänst hade han gjort erfarenheter som det var en lycka att lära sig av. Vi var många som förlorade en älskad vän kvällen den 14 juni. ■

Magnus Halldin